

Eliza Wójcik*

POLSKI SYSTEM PODATKOWY W ŚWIETLE KATOLICKIEJ NAUKI SPOŁECZNEJ

POLISH TAX SYSTEM IN THE LIGHT OF CATHOLIC SOCIAL TEACHING

Abstract: Living in society involves the need to constantly make moral choices that concern various aspects of human existence, including economic ones. The legislator also makes the choice by pursuing a specific tax policy. The article presents the guidelines provided by Catholic social teaching on shaping the tax system and describes to what extent the Church's teachings are reflected in Polish tax law.

Keywords: tax, economy, tax policy, tax law, justice, equality, Catholic social teaching.

W przeprowadzanych na łamach różnych pism analizach znaczenia religii w życiu człowieka czy szerzej – społeczeństwa zwykle uwaga autorów koncentruje się na zagadnieniach egzystencjalnych, a więc na celu i sensie ludzkiego istnienia oraz na kwestiach natury obyczajowej. Tymczasem życie w społeczeństwie wiąże się z koniecznością nieustannego dokonywania wyborów moralnych, które dotyczą różnych aspektów ludzkiej egzystencji, także tych gospodarczych. Zatrudnianie ludzi do pracy wymaga podejmowania wielu decyzji, w tym o charakterze moralnym. Realizacja obowiązków służbowych również może łączyć się z wyborami sumienia. Prawo uchwalane w zakresie ciężarów fiskalnych nakładanych na poszczególne grupy społeczne też podlega ocenie moralnej. Gregory M.A. Gronbacher, przedstawiciel personalizmu ekonomicznego jako nowego podejścia do teorii ekonomii, podkreśla:

---

* Eliza Wójcik – doktor w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne, doradca podatkowy, e-mail: wojcikeliza43@gmail.com.

[s]ercem życia gospodarczego jest osoba ludzka. [...] Proces gospodarczy rozpoczyna się od ludzkiego wyboru, a rzeczywistość ludzkich wyborów stanowi punkt przecięcia ekonomii i moralności. [...] Dlatego całe życie gospodarcze powinno być poddane zasadom moralnym. Wybory i instytucje gospodarcze winny być oceniane wedle tego, czy sprzyjają one życiu ludzkiemu, czy też mu zagrażają¹.

Z kolei kard. Josef Ratzinger w swoim referacie zatytułowanym *Gospodarka rynkowa a etyka*, wygłoszonym podczas sympozjum na temat: *Kościół i ekonomia. Odpowiedzialność za przyszłość gospodarki światowej*, które odbyło się w 1985 r., stwierdził:

rozwój systemów ekonomicznych koncentrujących się na dobru wspólnym zależy od określonego systemu etycznego, który z kolei zrodzony być może i utrzymany tylko na mocnych przekonaniach religijnych. [...] Polityka gospodarcza, nastawiona nie tylko na dobro pewnej grupy czy nawet jakiegoś konkretnego państwa, lecz na dobro wspólne rodziny ludzkiej, wymaga najwyższej miary dyscypliny etycznej, a tym samym najwyższej miary siły religijnej².

Religia nie przynależy więc jedynie do sfery subiektywnej, dotyczącej psychiki jednostki, ale jest doświadczeniem zbiorowym, zjawiskiem społecznym, które może wywierać wpływ na rzeczywistość, również tę gospodarczą.

Elementem polityki ekonomicznej państwa o ogromnej sile oddziaływania na gospodarkę jest polityka podatkowa³. Celem artykułu jest zatem ustalenie, jakich wskazówek dostarcza katolicka nauka społeczna odnośnie do kształtowania systemu podatkowego oraz w jaki sposób nauczanie Kościoła w kwestiach gospodarczych znajduje odzwierciedlenie w polskim prawie.

W pracach poświęconych etycznemu aspektowi opodatkowania zwraca się uwagę przede wszystkim na postawy podatników wobec opodatkowania. Tymczasem ujęcie zagadnienia z perspektywy prawodawcy jest równie ważne, a nawet wydaje się istotniejsze, gdyż działanie ustawodawcy ma wpływ na postawy podatników. Trzeba też zauważyć, że rozwiązania prawne przyjmowane w systemie demokratycznym stanowią deklarację wartości, które wyznaje społeczeństwo. Istnieje bowiem domniemanie, że prawodawca działa w imieniu większości społeczeństwa, którą reprezentują poszczególne ugrupowania polityczne, współdecydujące o uchwalanym prawie. Analiza obowiązujących przepisów jest więc istotna

---

¹ G.M.A. Gronbacher, *Personalizm ekonomiczny*, tłum. J. Merecki, Lublin 1999, s. 24, <<http://www.ciszewski.pl/html/pubonline/UserFiles/File/Personalizm%20ekonomiczny.pdf>> [dostęp: 2.05.2025].

² J. Ratzinger, *Gospodarka rynkowa a etyka* [w:] *Kościół i ekonomia*, red. L. Roos Ordo Socialis, s. 29, <<https://ordosocialis.de/wp-content/uploads/dialopolA4neu.pdf>> [dostęp: 2.05.2025].

³ Zob. H. Wnorowski, *Polityka podatkowa jako element polityki ekonomicznej rządu (ze szczególnym uwzględnieniem polityki akcyjowej)* [w:] *Podatki a polityka fiskalna państwa*, red. J. Sikorski, Białystok 2002, s. 302.

dla określenia, na ile standardy płynące z nauki Kościoła są wyznawane przez polskie społeczeństwo.

1. SPRAWIEDLIWOŚĆ JAKO SEDNO KATOLICKIEJ NAUKI SPOŁECZNEJ ORAZ FUNDAMENT DLA PRAWA PODATKOWEGO

Katolicka nauka społeczna jest swego rodzaju „[...] «pasem transmisyjnym» propagującym zasady etyki społecznej”⁴, a jej upowszechnianie – jak pisał papież Jan Paweł II – „[...] wchodzi w zakres misji ewangelizacyjnej Kościoła”⁵, czyniąc „[...] walkę o sprawiedliwość elementem świadectwa o Chrystusie Zbawicielu”⁶. Jej wyodrębnienie z całokształtu nauczania Kościoła łączy się z wydaniem w 1891 r. przez Leona XIII encykliki *Rerum novarum*⁷, w której papież szeroko odniósł się do problemów społecznych narastających wówczas w związku z konfliktem między kapitałem a pracą, określanym jako „kwestia robotnicza”. Wobec przeobrażeń politycznych, społecznych i gospodarczych, jakie zaszły w XX w. na całym świecie, sięganie w XXI w. do tego dokumentu może się wydawać niedorzeczne. W istocie jednak przedstawione przez Leona XIII wymogi sprawiedliwości i silne zaakcentowanie, że to właśnie na fundamencie sprawiedliwości można budować zgodne społeczeństwo, w którym każda jednostka może rozwijać pełnię swojej osobowości, pozostają nadal aktualne.

Równie aktualny jest problem rozwarstwienia społecznego i roli państwa w przeciwstawianiu się temu zjawisku. Z raportu *World Inequality Report 2022* wynika, że dochód osiągnięty w 2021 r. przez 10% najlepiej zarabiających Polaków stanowił 37,8% wszystkich dochodów, zaś łączny dochód biedniejszej połowy polskiego społeczeństwa odpowiadał zaledwie 19,5% całkowitego dochodu wszystkich polskich gospodarstw⁸. Rozwarstwienie majątkowe w 2021 r. było jeszcze większe, bowiem 10% najbogatszych Polaków posiadało aż 61,8% całkowitego majątku. Współczynnik Giniego, czyli miara stopnia nierówności rozkładu dochodów w społeczeństwie, w 2023 r. wzrósł w stosunku do 2021 r.⁹, co oznacza, że

⁴ D. Dańkowski, *Podatki i moralność*, „Znak” 1998, nr 2, <https://opoka.org.pl/biblioteka/IK/etyka_podatkow> [dostęp: 2.05.2025].

⁵ Jan Paweł II, *Encyklika Centesimus annus* (1.05.1991) [dalej: CA], <https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_01051991_centesimus-annus.html> [dostęp: 2.05.2025].

⁶ *Tamże*.

⁷ Zob. Leon XIII, *Encyklika Rerum novarum* (15.05.1891) [dalej: RN], <<https://www.mop.pl/doc/html/encykliki/Rerum%20novarum.htm>> [dostęp: 2.05.2025].

⁸ Zob. World Inequality Lab, *World Inequality Report 2022*, s. 213, <https://wir2022.wid.world/www-site/uploads/2023/03/D_FINAL_WIL_RIM_RAPPORT_2303.pdf> [dostęp: 2.05.2025].

⁹ Zob. Eurostat, *Gini coefficient of equivalised disposable income by age*, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_DI12/default/table?lang=en> [dostęp: 1.01.2025].

koncentracja dochodów i majątku w rękach najbogatszych jest jeszcze większa niż opisana w wyżej wspomnianym raporcie.

Należy jednak podkreślić, że walka o sprawiedliwość, jako sedno katolickiej nauki społecznej, nie oznacza domagania się bezwzględnej równości, gdyż, jak zauważył Leon XIII,

zupelna równość w społeczeństwie ludzkim jest niemożliwa. [...] Zachodzą bowiem między ludźmi bardzo wielkie i bardzo liczne różnice naturalne, różnice w inteligencji, pilności, zdrowiu i siłach; a za tymi różnicami już sama z siebie idzie różnorodność warunków życiowych¹⁰.

Sprawiedliwość w ujęciu katolickiej nauki społecznej nie ma więc charakteru egalitarnego, ale wymaga dostrzeżenia naturalnych różnic między ludźmi i ukształtowania relacji społecznych w sposób sprzyjający „zarówno jednostkowemu, jak powszechnemu dobru”¹¹. Podobnie sprawiedliwość w stosunkach międzyludzkich była pojmowana przez św. Tomasza z Akwinu, na którego koncepcję sprawiedliwości rozdzielczej powołał się Leon XIII. Ten doktor Kościoła rozwijał rzymską zasadę sprawiedliwej zapłaty (łac. *suum cuique*), a więc „rozdzielania każdemu tego, co mu się należy”¹². Zdaniem Akwinaty

cokolwiek Bóg w świecie stworzonym czyni, czyni z zachowaniem ustalonego ładu i proporcji, [czyli dostosowując się do potrzeb], a to właśnie stanowi sedno sprawiedliwości¹³.

Dalej św. Tomasz z Akwinu stwierdza, że „stworzeniom przypada w udziale jakowaś równość, mianowicie proporcj[a]”¹⁴. Nawiązuje on tym samym do filozofii Arystotelesa, dla którego równość również oznaczała proporcjonalność,

[b]o jeśli nie ma równości między tymi osobami, to nie powinny też mieć równych udziałów i to jest źródłem sporów i skarg, kiedy albo równi mają i otrzymują nierówne udziały, albo, na odwrót, nierówni mają i otrzymują równe¹⁵.

Także w prawie podatkowym zasada równości, jako fundament sprawiedliwości podatkowej, oznacza

[...] akceptację różnego traktowania przez prawo różnych podmiotów. Wynika to z faktu, że równe traktowanie przez prawo tych samych podmiotów pod

¹⁰ RN.

¹¹ *Tamże*.

¹² *Digesta Iustiniani*, Księga I, <<https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Corpus/d-01.htm>> [dostęp: 1.05.2025]. Tłum. dostępne na stronie: <<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/iustitia-est-constans-et-perpetua-voluntas-ius-suum-cuique-tribuendi;3915742.html>> [dostęp: 1.05.2025].

¹³ Tomasz z Akwinu św., *Suma Teologiczna*, t. 2, cz. II (1-13, 26), tłum. P. Bełch, Londyn [b.r.w.], s. 70, <http://katedra.uksw.edu.pl/suma/suma_indeks.htm> [dostęp: 2.05.2025].

¹⁴ Tenże, *Suma Teologiczna*, t. 4, cz. I (1. 44-49), tłum. P. Bełch, Londyn [b.r.w.], s. 36, <http://katedra.uksw.edu.pl/suma/suma_indeks.htm> [dostęp: 2.05.2025].

¹⁵ Arystoteles, *Etyka nikomachejska*, tłum. D. Gromska, Warszawa 1982, s. 170.

pewnymi względami, oznacza z reguły różne traktowanie tych samych podmiotów pod innymi względami¹⁶.

Rolą ustawodawcy jest więc ustalenie, czy dane podmioty opodatkowania znajdują się w jednakowej sytuacji, a kryterium oceny powinno być relewantne dla określenia możliwości podatnika do wywiązania się z obowiązku podatkowego¹⁷. Jest to szczególnie istotne w przypadku podatków, w których podmiotem opodatkowania jest osoba fizyczna.

Tymczasem to akurat w podatku dochodowym od osób fizycznych ujawnia się niezgodność działania ustawodawcy z zaprezentowaną dyrektywą równości¹⁸. Polski prawodawca wyodrębnia bowiem pewne kategorie podatników, przyznając im przywileje podatkowe¹⁹ niedostępne dla pozostałych grup czy wręcz wyłączając ich z opodatkowania, jak to jest w przypadku rolników. Dochody z działalności rolniczej, o ile aktywność podatnika nie zalicza się do działów specjalnych produkcji rolnej, nie podlega podatkowi dochodowemu od osób fizycznych i nie ma przy tym znaczenia wysokość osiągniętych dochodów²⁰. W konsekwencji osoby uzyskujące dochód w tej samej wysokości, ale z tytułu wykonywania różnych zawodów, podlegają odmiennym obciążeniom podatkowym²¹. Należy podkreślić, że sam rodzaj działalności podejmowanej przez podatnika nie przesądza jeszcze o jego zdolności do zapłaty podatku, zatem nie stanowi on samodzielnej przesłanki do różnicowania obowiązków podatkowych. Ustawodawca koncentruje się więc na okolicznościach zewnętrznych, w jakich dochód jest osiągnięty, a nie na samej osobie podatnika, choć to człowiek powinien być w centrum uwagi prawodawcy, bo to indywidualne umiejętności konkretnej osoby i jego sytuacja osobista (np. stan zdrowia, sytuacja rodzinna) decydują o zdolności płatniczej podatnika²².

¹⁶ Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 marca 1988 r., sygn. akt U 7/87, OTK ZU 1988, poz. 1.

¹⁷ Jak wskazał Trybunał Konstytucyjny, zasada równości „[...] oznacza właściwe rozłożenie ciężaru podatkowego, proporcjonalnie do zdolności podatkowej podatnika”. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 października 2015 r., sygn. akt K 21/14, OTK Seria A 2015 nr 9, poz. 152.

¹⁸ Więcej na ten temat zob. E. Wójcik, *Opodatkowanie dochodów osób fizycznych a zasada sprawiedliwości podatkowej*, Poznań 2025.

¹⁹ Zob. m.in. zwolnienie z podatku dochodowego od osób fizycznych dochodów otrzymanych przez podatników poniżej 26. roku życia, o którym mowa w art. 21 ust. 1 pkt 148 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz.U. 2025, poz. 163) [dalej: u.p.d.o.f. lub „ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych”]) oraz zwolnienie dochodów marynarzy, uregulowane w art. 21 ust. 1 pkt 23c u.p.d.o.f.

²⁰ Zob. art. 2 ust. 1 pkt 1 u.p.d.o.f.

²¹ Innym przykładem różnicowania obciążeń podatkowych w oparciu o rodzaj aktywności podejmowanej przez podatnika w celu osiągnięcia dochodu są regulacje dotyczące podwyższonych kosztów uzyskania przychodu, o których mowa w art. 22 ust. 9 pkt 3 u.p.d.o.f., dla osób wykonujących działalności twórcze, wymienione w art. 22 ust. 9b u.p.d.o.f.

²² Na temat osobowej natury pojęcia dochodu zob. A. Nita, *Konstrukcja podatku dochodowego w niemieckim podatku dochodowym od osób fizycznych*, „Monitor Podatkowy” 1995, nr 8, s. 233-234.

Przedsiębiorcom z kolei przysługuje prawo do wyboru formy opodatkowania, którego pozbawieni są pozostali podatnicy²³. Uprawnienie to jest wykorzystywane przez osoby wysoko uposażone, uciekające w ten sposób od opodatkowania na zasadach skali podatkowej, której stawki wynoszą obecnie 12% i 32%²⁴. Trzeba przy tym zauważyć, że to progresywne opodatkowanie dochodu umożliwia dostosowanie wymiaru podatku do rzeczywistych możliwości finansowych podatnika i pozwala na odpowiednie zróżnicowanie ciężarów fiskalnych. Redystrybucja dochodów, która następuje w wyniku progresji podatkowej, umożliwia małym podmiotom nawiązanie konkurencji z tymi większymi, funkcjonującymi na tym samym rynku i łagodzi napięcia społeczne, których źródłem bywa akumulacja kapitału w rękach nielicznych.

Co więcej, istotą progresywnego podatku dochodowego jest wyrównywanie różnic w obciążeniach daninami publicznymi, których źródłem są podatki konsumpcyjne. Mają one „[...] charakter degresywny, co oznacza, że stopa obciążenia spada ze wzrostem dochodu podatnika”²⁵. Osoby nisko uposażone, co do zasady, większą część swoich dochodów przeznaczają na konsumpcję niż osoby zamożne, a tym samym proporcjonalnie większą część swojego domowego budżetu przeznaczają na zapłatę podatków konsumpcyjnych. Nie może zaś utrzymanie państwa spoczywać głównie na biedniejszych warstwach społecznych, pogłębiając jednocześnie dysproporcję między grupą najbogatszą a resztą społeczeństwa. Leon XIII wskazywał, że zadaniem władz państwowych jest zapewnienie poprzez system prawny, aby

[...] ustrój i zarząd państwa sprzyjał dobrobytowi, tak powszechnemu jak jednostkowemu. [...] Tym zaś, co ten dobrobyt powszechny narodu tworzy, są: [...] umiarkowanie w ustanawianiu, a sprawiedliwość w rozdzielaniu ciężarów publicznych²⁶.

W innym miejscu encykliki papież stwierdził:

wszyscy bez wyjątku obywatele winni się przyczyniać do dobra wspólnego, którego część znów w sposób naturalny wraca do jednostek, lecz robią to nie w ten sam sposób i nie w tym samym stopniu²⁷.

²³ Przedsiębiorcy mogą wybrać opodatkowanie dochodów (przychodów) z pozarolniczej działalności gospodarczej proporcjonalnie (tj. na zasadach określonych w art. 30c u.p.d.o.f.) albo ryczałtem od przychodów ewidencjonowanych, uregulowanym w ustawie z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (t.j. Dz.U. 2024, poz. 776, 863, 1593 [dalej: u.z.p.d. lub jako „ustawa o zryczałtowanym podatku dochodowym”). Prawo do wyboru formy opodatkowania przysługuje także osobom osiągnięciem przychody zaliczane do działów specjalnych produkcji rolnej – zob. art. 30c ust. 1 u.p.d.o.f.

²⁴ Art. 27 ust. 1 u.p.d.o.f.

²⁵ J. Żyżyński, *Progresywny system podatkowy jako czynnik spójności ekonomicznej gospodarki*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2008, z. 12, s. 158-159.

²⁶ RN.

²⁷ *Tamże*.

Progresywne opodatkowanie nie powinno zarazem prowadzić do dyskryminacji zamożnych i rugowania ich z życia gospodarczego. Leon XIII zwrócił uwagę, że własność prywatna nie może być „[...] wyczerpywana przez nadmiar podatków i ciężarów publicznych”²⁸. Według papieża posiadanie bogactw jest bowiem naturalnym prawem człowieka,

[...] korzystanie z tego prawa, szczególnie dla człowieka żyjącego wśród społeczeństwa, jest nie tylko dozwolone, ale także konieczne²⁹.

Jak wynika z encykliki, słusznie używane bogactwa mogą polepszyć los potrzebujących. Papież wspominał o jałmużnie, zaś w ekonomii podkreśla się rolę oszczędności, których warstwy bogatsze gromadzą najwięcej, a

[...] kierowane do gospodarki zwiększają moce produkcyjne i w efekcie może rosnąć podaż dóbr, co umożliwia zaspokajanie potrzeb warstw biedniejszych³⁰.

2. POTRZEBA OCHRONY PRACY W NAUCZANIU KOŚCIOŁA I PRAWIE PODATKOWYM

Źródłem bogactwa państw jest zdaniem Leona XIII praca robotników³¹. Zgodnie z nauczaniem Kościoła stanowi ona wartość umożliwiającą człowiekowi osiągnięcie doskonałości chrześcijańskiej, utrwalenie więzi społecznych, utrzymanie rodzin i osiągnięcie dobrobytu przez społeczeństwo, prowadząc do rozwoju całej ludzkości³². W kolejno ukazujących się encyklikach poszczególni papieże wielokrotnie podkreślali społeczne znaczenie pracy oraz akcentowali potrzebę jej ochrony³³, przy czym obrona godności ludzi pracy nie ogranicza się jedynie do odpowiednich regulacji w zakresie prawa pracy, chodzi bowiem o walkę

[...] z ustrojem gospodarczym rozumianym jako system zabezpieczający absolutną dominację kapitału oraz własności narzędzi produkcji i ziemi nad podmiotowością i wolnością pracy człowieka³⁴.

²⁸ Tamże.

²⁹ Tamże.

³⁰ J. Żyżyński, *Progresywny system podatkowy*, s. 161.

³¹ Zob. RN.

³² Zob. W. Jedynak, *Wartość ludzkiej pracy w społecznej nauce Kościoła katolickiego*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2013, z. 33, s. 195.

³³ Zob. Pius XI, *Encyklika Quadragesimo anno* (15.05.1931), <<https://www.mop.pl/doc/html/encykliki/Quadragesimo%20anno.htm>> [dostęp: 1.01.2025]; Jan XXIII, *Encyklika Mater et Magistra* (15.05.1961), <<https://www.mop.pl/doc/html/encykliki/Mater%20et%20Magistra.htm>>, [dostęp: 1.01.2025]; Jan Paweł II, *Encyklika Laborem exercens* (14.09.1981) [dalej: LE], <https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_14091981_laborem-exercens.html> [dostęp: 1.01.2025].

³⁴ CA.

Jan Paweł II przypomniał też zasadę stanowiącą element nauczania Kościoła, tj. zasadę pierwszeństwa pracy przed kapitałem³⁵.

Dla ustawodawcy podatkowego jest to wskazówka, że nie powinien on przyjmować rozwiązań prawnych, które będą uprzywilejowywać kapitał względem pracy. W Polsce to jednak dochody z pracy, zwłaszcza tej wykonywanej w ramach stosunku pracy, są opodatkowane wyżej niż dochody kapitałowe. Podlegają one bowiem skali podatkowej, której maksymalna stawka wynosi 32%³⁶, gdy z kolei dochody z kapitałów pieniężnych (czyli m.in. odsetek, dywidend, sprzedaży akcji) i ze zbycia nieruchomości są opodatkowane stawką 19%³⁷. Warto odnotować, że taki sposób opodatkowania dochodów kapitałowych jest atrakcyjny wyłącznie dla osób, które osiągają znaczne zyski, natomiast początkujący inwestorzy, o niewielkim kapitale, uzyskujący niski dochód, mogą czuć się pokrzywdzeni obowiązującymi w Polsce regulacjami. Także przychody z najmu obecnie opodatkowane są podatkiem przychodowym, którego stawki wynoszą 8,5% oraz 12,5% (wyższa stawka dotyczy przychodów przekraczających 100 000 zł rocznie)³⁸. Ta forma opodatkowania jest niezwykle korzystna dla osób nieponoszących znacznych kosztów w związku z przedmiotem najmu i osiągających wysokie dochody z tego źródła, zaś ci podatnicy, którzy np. nabyli nieruchomość za środki pochodzące z kredytu, muszą mierzyć się z opodatkowaniem tym wyższym, im niższy jest ich faktyczny dochód. Takie ukształtowanie zasad opodatkowania pracy i kapitału sprzyja pogłębianiu przedstawionych wcześniej różnic majątkowych między członkami polskiego społeczeństwa, utrudniając zdobycie kapitału osobom na niego dopiero pracującym, co wydaje się sprzeczne z nauczaniem Kościoła.

3. ZNACZENIE RODZINY W SPOŁECZNEJ NAUCZE KOŚCIOŁA I W POLSKIM PRAWIE PODATKOWYM

W cytowanej wielokrotnie encyklice *Rerum novarum* Leon XIII podkreślał pierwszeństwo rodziny względem państwa w zakresie praw do nabywania i używania dóbr w związku z tym, że jest ona wcześniejsza niż państwo³⁹. Oznacza to, że państwo gromadząc środki od podatników, nie może naruszać prawa rodziny do własności dóbr w takiej ilości, jaka pozwala na jej właściwe funkcjonowanie w ramach państwa. Jak zaznaczył papież – „rodziny są [...] częstkami państwa”⁴⁰. Nie ma więc stabilnego i prawidłowo działającego państwa, jeśli zagrożony jest

³⁵ Zob. LE.

³⁶ Zob. art. 27 ust. 1 u.p.d.o.f.

³⁷ Zob. art. 30a ust. 1, art. 30b ust. 1-1a i art. 30e ust. 1 u.p.d.o.f.

³⁸ Zob. art. 12 ust. 1 pkt 4 lit. a u.z.p.d.

³⁹ Zob. RN.

⁴⁰ *Tamże*.

byt rodzin. Kształtując wysokość ciężarów podatkowych, należy więc uwzględniać sytuację rodzinną podatników, np. liczbę osób tworzących gospodarstwo domowe i zaspokajających swoje potrzeby z dochodu wypracowanego przez podatnika.

W polskim prawie podatkowym rodzina zajmuje szczególne miejsce, co widać choćby na przykładzie podatku od spadków i darowizn⁴¹, gdzie spadki i darowizny przyznawane w ramach najbliższej rodziny podatnika mogą korzystać ze zwolnienia z opodatkowania bez względu na wysokość dziedzicznego czy też darowanego majątku⁴². Również w podatku dochodowym od osób fizycznych przewidziano rozwiązania o charakterze prorodzinnym, jak choćby możliwość wspólnego rozliczenia z małżonkiem⁴³, zwolnienie do kwoty 85 528 zł dla rodzin z co najmniej czwórką dzieci⁴⁴ czy też ulga na dzieci⁴⁵.

Należy jednak zauważyć, że rozwiązania te nie wydają się wystarczające, bowiem nie są one przystosowane do zmieniającej się rzeczywistości. Kwoty odliczenia ulgi na każde dziecko pozostają takie same już od 10 lat. Ustawodawca nie przewidział żadnego mechanizmu waloryzacji prorodzinnych preferencji podatkowych, choć siła nabywcza pieniądza ulega zmianie. Prowadzi to w istocie do wzrostu obciążeń podatkowych polskich rodzin i realnego zmniejszenia wartości dochodu, który pozostaje rodzinie do spożytkowania. Brak ustawowego obowiązku waloryzowania ulg i zwolnień powoduje również, że ich wysokość jest uzależniona nie od aktualnej sytuacji gospodarczej, ale wyłącznie od woli politycznej ugrupowania, które w danym momencie sprawuje władzę. Tymczasem zdolność rodziny do zaspokajania swoich potrzeb powinna być każdorazowo uwzględniana przez ustawodawcę, bez względu na układ sił na scenie politycznej.

Trzeba przy tym dodać, że podatnicy posiadający tylko jedno dziecko mogą skorzystać z ulgi na dziecko tylko wówczas, jeśli ich dochód nie przekracza ustawowego limitu. Tym samym osoby o dochodzie wyższym niż limit uprawniający do ulgi płacą podatek dochodowy w takiej samej wysokości, co podatnicy nieposiadający dzieci. Ustawodawca pomija zatem fakt, że podatnik z osiągniętego dochodu musi zaspokoić potrzeby nie tylko swoje i ewentualnego małżonka lub małżonki, ale też dziecka.

Próbą kompensowania wspomnianych niedoskonałości systemu podatkowego są niewątpliwie rozwiązania przyjmowane w ramach polityki społecznej, jak choćby świadczenie wychowawcze, tzw. 500+ (obecnie 800+)⁴⁶. Nie zmienia to

---

⁴¹ Ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (t.j. Dz.U. 2024, poz. 596, 1473 [dalej: u.p.s.d. lub ustawa o podatku od spadków i darowizn]).

⁴² Zob. art. 4a u.p.s.d.

⁴³ Zob. art. 6 ust. 2 u.p.d.o.f.

⁴⁴ Zob. art. 21 ust. 1 pkt 153 u.p.d.o.f.

⁴⁵ Zob. art. 27f u.p.d.o.f.

⁴⁶ Zob. przepisy ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1576).

jednak faktu, że narzędzia polityki społecznej i fiskalnej powinny tworzyć spójną całość i równoważyć spadek realnej wartości dochodów z uwagi na wzrost kosztów życia.

PODSUMOWANIE

Polski system podatkowy wymaga pilnej przebudowy. Katolicka nauka społeczna dostarcza cennych wskazówek co do kierunków niezbędnych zmian. Zgodnie z nauczaniem Kościoła w centrum uwagi ustawodawcy powinien być człowiek żyjący w rodzinie. Regulacje podatkowe nie mogą więc zagrażać bytowi rodziny, ale muszą uwzględniać jej potrzeby w kształtowaniu wysokości nakładanych podatków.

Obok rodziny ochronie podlega także praca, której opodatkowanie nie może utrudniać szerokim rzeszom ludzi zdobycia majątku, wywołując napięcia społeczne. W tym kontekście konieczne jest zatem, aby rozkład ciężarów publicznych był równomierny i nie prowadził do znacznego rozwarstwienia społecznego. Temu celowi służy progresywny podatek dochodowy, którego stawki nie mogą jednocześnie prowadzić do wykluczenia z życia gospodarczego osób najzamożniejszych i ich faktycznego wyłączenia.

BIBLIOGRAFIA

- Arystoteles, *Etyka nikomachejska*, tłum. D. Gromska, Warszawa 1982.
- Dańkowski D., *Podatki i moralność*, „Znak” 1998, nr 2, <https://opoka.org.pl/biblioteka/I/IK/etyka_podatkow> [dostęp: 2.05.2025].
- Digesta Iustiniani*, Księga I, <<https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Corpus/d-01.htm>> [dostęp: 1.05.2025]. Tłum. dostępne na stronie: <<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/iustitia-est-constans-et-perpetua-voluntas-ius-suum-cuique-tribuendi;3915742.html>> [dostęp: 1.05.2025].
- Eurostat, *Gini coefficient of equivalised disposable income by age*, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_DI12/default/table?lang=en> [dostęp: 1.01.2025].
- Gronbacher G.M.A., *Personalizm ekonomiczny*, tłum. J. Merecki, Lublin: Instytut Liberalno-Konserwatywny 1999, <<http://www.ciszewski.pl/html/pubonline/UserFiles/File/Personalizm%20ekonomiczny.pdf>> [dostęp: 2.05.2025].

- Jan Paweł II, *Encyklika Centesimus annus* (1.05.1991), <https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_01051991_centesimus-annus.html> [dostęp: 2.05.2025].
- Jan Paweł II, *Encyklika Laborem exercens* (14.09.1981), <https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_14091981_laborem-exercens.html> [dostęp: 1.01.2025].
- Jan XXIII, *Encyklika Mater et Magistra* (15.05.1961), <<https://www.mop.pl/doc/html/encykliki/Mater%20et%20Magistra.htm>> [dostęp: 1.01.2025].
- Jedynak W., *Wartość ludzkiej pracy w społecznej nauce Kościoła katolickiego*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2013, z. 33.
- Leon XIII, *Encyklika Rerum novarum* (15.05.1891), <<https://www.mop.pl/doc/html/encykliki/Rerum%20novarum.htm>> [dostęp: 2.05.2025].
- Nita A., *Konstrukcja podatku dochodowego w niemieckim podatku dochodowym od osób fizycznych*, „Monitor Podatkowy” 1995, nr 8.
- Pius XI, *Encyklika Quadragesimo anno* (15.05.1931), <<https://www.mop.pl/doc/html/encykliki/Quadragesimo%20anno.htm>> [dostęp: 1.01.2025].
- Ratzinger J., *Gospodarka rynkowa a etyka* [w:] *Kościół i ekonomia*, red. L. Roos, Ordo Socialis, <<https://ordosocialis.de/wp-content/uploads/dialopolA4neu.pdf>> [dostęp: 2.05.2025].
- Tomasz z Akwinu św., *Suma Teologiczna*, t. 2, cz. II (1-13, 26), tłum. P. Bełch, Katolicki Ośrodek Wydawniczy „Veritas”, <http://katedra.uksw.edu.pl/suma/suma_indeks.htm> [dostęp: 2.05.2025].
- Tomasz z Akwinu św., *Suma Teologiczna*, t. 4, cz. I (1. 44-49), tłum. P. Bełch, Katolicki Ośrodek Wydawniczy „Veritas”, <http://katedra.uksw.edu.pl/suma/suma_indeks.htm> [dostęp: 2.05.2025].
- Wnorowski H., *Polityka podatkowa jako element polityki ekonomicznej rządu (ze szczególnym uwzględnieniem polityki akcyzowej)* [w:] *Podatki a polityka fiskalna państwa*, red. J. Sikorski, Białystok 2002.
- World Inequality Lab, *World Inequality Report 2022*, <https://wir2022.wid.world/www-site/uploads/2023/03/D_FINAL_WIL_RIM_RAPPORT_2303.pdf> [dostęp: 2.05.2025].
- Wójcik E., *Opodatkowanie dochodów osób fizycznych a zasada sprawiedliwości podatkowej*, Poznań 2025.
- Żyżyński J., *Progresywny system podatkowy jako czynnik spójności ekonomicznej gospodarki*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy” 2008, z. 12.
- Akty prawne:
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1576).
- Ustawa z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (t.j. Dz.U. 2024, poz. 776, 863, 1593).
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz.U. 2025, poz. 163).
- Ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (t.j. Dz.U. 2024, poz. 596, 1473).

Orzeczenia:

Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 marca 1988 r., sygn. akt U 7/87, OTK ZU 1988, poz. 1.

Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 października 2015 r., sygn. akt K 21/14, OTK Seria A 2015 nr 9, poz. 152.

Streszczenie: Życie w społeczeństwie wiąże się z koniecznością nieustannego dokonywania wyborów moralnych, które dotyczą różnych aspektów ludzkiej egzystencji, także tych gospodarczych. Wyboru dokonuje również ustawodawca, prowadząc określoną politykę podatkową. W artykule przedstawiono wskazówki, jakich dostarcza katolicka nauka społeczna odnośnie do kształtowania systemu podatkowego oraz opisano, na ile nauka Kościoła znajduje odzwierciedlenie w polskim prawie podatkowym.

Słowa kluczowe: podatek, gospodarka, polityka podatkowa, prawo podatkowe, sprawiedliwość, równość, katolicka nauka społeczna.